

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

246

Polityka ekonomiczna

pod redakcją

Jerzego Sokołowskiego

Michała Sosnowskiego

Arkadiusza Żabińskiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Beata Filipiak, Kazimierz Krupa, Andrzej Miszczuk,
Krystyna Piotrowska-Marczak, Marzanna Poniatowicz,
Grażyna Wolska, Urszula Zagóra-Jonszta

Redakcja wydawnicza: Joanna Szynal, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-209-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk: Nowa strategia rozwoju Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – jej uwarunkowania i ewaluacja	13
Piotr Adamczyk: Wykorzystanie rekomendacji w procesie inwestowania na rynku akcji	24
Agata Balińska: Jakość jako determinanta konkurencyjności agroturystyki	34
Przemysław Borkowski: Rola studium wykonalności w ocenie ryzyka projektu infrastrukturalnego	43
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Wybrane zagadnienia gospodarowania nieruchomościami w procesie rozwoju zrównoważonego	53
Paulina Filip: Franczyza jako system współpracy i finansowania przedsiębiorstw	65
Małgorzata Fronczek: Znaczenie Rosji jako partnera handlowego Polski w latach 1995-2010	76
Marcin Gospodarowicz: Analiza stanu rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce w latach 2006-2010	86
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prognoza rozwoju sieci bankomatów w Polsce	96
Anna Grabowska: Inwestycje na rynku sztuki jako narzędzie dywersyfikacji portfela inwestycyjnego w dobie kryzysów na rynkach finansowych..	106
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna jako element dynamizowania i ochrony polskiego rolnictwa	115
Renata Grochowska: Budżet unijny jako gra interesów państw członkowskich na przykładzie Wspólnej Polityki Rolnej	125
Marcin Jurewicz: Decentralizacja systemu niemieckich izb handlowo-przemysłowych	134
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: Wspólna Polityka Rolna a zmiany w funkcjonowaniu sektora produkcji pierwotnej w Polsce	142
Lidia Kaliszczak: Przesłanki i przejawy kształtowania klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości na poziomie lokalnym	150
Renata Karkowska: Ryzyko systemowe – teoria i analiza przyczyn	160
Joanna Kenc: Efekty współpracy głównych miast województwa dolnośląskiego z ich miastami partnerskimi	170
Ewa Kołoszyc: Instrumenty zarządzania ryzykiem w rolnictwie po reformie Wspólnej Polityki Rolnej	179
Dorota Komorowska: Efektywność gospodarowania wybranych typów gospodarstw ekologicznych i konwencjonalnych	188

Elwira Leśna-Wierszołowicz: Problemy systemu zabezpieczenia emerytalnego w Polsce w kontekście skarg kierowanych do rzecznika ubezpieczonych w latach 2008-2011.....	199
Janusz Majewski: Pszczelarstwo w Polsce – wybrane problemy ekonomiczne.....	209
Dominika Malchar-Michalska: Rozwój polskiego rolnictwa w perspektywie roku 2030	219
Grażyna Mańczak: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a gospodarka Polski.....	229
Natalia Mańkowska: E-administracja a zdolność konkurencyjna gospodarki	240
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Sałek-Imińska, Monika Zajkowska: Restrukturyzacja jako sposób przeprowadzania zmian organizacyjnych na przykładzie Energa-Operator SA.....	250
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Problematyka wielkoobszarowych gospodarstw rolnych w ustawodawstwie polskim	260
Danuta Miłaszewicz: Postępy w realizacji zrównoważonego rozwoju jako kryterium oceny polityki ekonomicznej	270
Andrzej Miszczuk: Społeczno-ekonomiczne powiązania transgraniczne regionu peryferyjnego (na przykładzie Polski Wschodniej)	280
Bartłomiej Moszoro: Znaczenie innowacyjności przedsiębiorstw w strategii zarządzania zmianą gospodarczą na poziomie regionalnym	291
Janusz Myszczyżyn: Przesłanki i ekonomiczne konsekwencje polityki protekcyjnej na przykładzie „unii żyta i żelaza”.....	300
Magdalena Olczyk: Zmiany strukturalne a konkurencyjność polskiego przemysłu	311
Artur Ostromęcki, Dariusz Zajac, Andrzej Mantaj: Wpływ zmian wybranych czynników produkcji na towarowość i strategię rozwoju gospodarstw rolnych	322
Mieczysław Piechnik: Aspekty infrastruktury regionalnej i jej wpływ na rozwój turystyki w makroregionie Polski Wschodniej w latach 2000-2010.....	333
Zbigniew Piepiora: Aktywna polityka przeciwdziałania skutkom klęsk żywiołowych w województwie zachodniopomorskim – aspekty finansowe	345
Wojciech Piontek: Implikacje teorii wyboru publicznego dla budowy gospodarki niskoemisyjnej i zasobooszczędnej.....	361
Zdzisław W. Puślecki: Zmiany we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską.....	371
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Koncepcja CSR w aspekcie pracowników na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu z województwa mazowieckiego.....	381
Józef Rudnicki: Czy podział akcji maksymalizuje bogactwo akcjonariuszy?	391

Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efektywność publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2007-2009	403
Iwona Salejko-Szyszczyk: Ewolucja barier prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych w Polsce	413
Anna Sieczko, Iлона Wyszyńska: Jakość usług w przedsiębiorstwie społecznym na przykładzie fundacji dzieciom „Zdążyć z Pomocą”	423
Magdalena Kinga Stawicka: Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej.....	434
Piotr Szajner: Wpływ reformy regulacji rynku cukru w UE na efektywność polskiego przemysłu cukrowniczego	444
Iwona Szczepaniak: Ocena poziomu samowystarczalności żywnościowej Polski w warunkach integracji i globalizacji gospodarczej	454
Piotr Szkudlarek: Polityka regionalna państwa w aspekcie budowy infrastruktury szerokopasmowej na przykładzie Polski Wschodniej.....	465
Paweł Szudra: Bariery lokalizacji małych przedsiębiorstw handlowych i usługowych.....	474
Agnieszka Ścianowska: Wpływ inwestycji współfinansowanych ze środków funduszu spójności na kształtowanie cen przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych.....	484
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Ewolucja aktywności innowacyjnej z perspektywy wielkości przedsiębiorstw w systemach regionalnych Polski.....	494
Marek Wigier: Efekty realizacji WPR w Polsce – doświadczenia i wyzwania w perspektywie do 2020 roku	504
Krzysztof Wiktorowski: Polityki i strategie rozwoju na tle systemu zarządzania rozwojem Polski.....	514
Tomasz Wojewodziec: Recesywne zachowania gospodarstw rolniczych prowadzonych przez przedsiębiorców ubezpieczonych w KRUS.....	523
Grażyna Wolska: Infrastruktura pocztowa w Polsce. Wybrane problemy badawcze	532
Agata Wójcik: Koszty i dochodowość polskich gospodarstw mlecznych należących do europejskiego stowarzyszenia producentów mleka w 2010 r.	542
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analiza sytuacji ekonomiczno-finansowej PGE – Polskiej Grupy Energetycznej SA.....	552
Józef Stanisław Zegar: Konkurencyjność ekonomiczna <i>versus</i> konkurencyjność społeczna w rolnictwie.....	563

Summaries

Franciszek Adamczuk: New development strategy for Euroregion Neisse-Nisa-Nysa (ERN) – conditions and its evaluation.....	23
Piotr Adamczyk: Using the recommendations in investing process on the share market.....	33
Agata Balińska: Quality as a determinant of the competitiveness of rural tourism.....	42
Przemysław Borkowski: Feasibility study in the assessment of infrastructure project risk.....	52
Marta Czyż, Dariusz Cichoń: Selected aspects of property management in sustainable development process.....	64
Paulina Filip: Franchising as a system of cooperation and financing of enterprises.....	75
Małgorzata Fronczek: The significance of Russia as Polish partner in foreign trade in years 1995-2010.....	85
Marcin Gospodarowicz: The analysis of enterprise development in rural areas in Poland in the years 2006-2010.....	95
Jakub Górka, Patrycja Chodnicka: Prediction of ATM network development in Poland.....	105
Anna Grabowska: Investments in the market of art as a way for the diversification of the investment portfolio in times of crises on the financial markets.....	114
Marianna Greta, Ewa Tomczak: Common agricultural policy as an element of actuating and protecting Polish agriculture.....	124
Renata Grochowska: European budget as a business game of Member States based on the Common Agricultural Policy's example.....	133
Marcin Jurewicz: Decentralization of the system of German chambers of commerce.....	141
Bogusław Kaczmarek, Ewa Tomczak: The Common Agricultural Policy and the changes in functioning of the original production's sector in Poland.....	149
Lidia Kaliszczak: Premises and manifestations of shaping the climate encouraging local entrepreneurship.....	159
Renata Karkowska: Systemic risk – theory and analysis of reasons.....	169
Joanna Kenc: The effects of town twinning cooperation of the main cities of Lower Silesia Voivodeship.....	178
Ewa Kołoszycz: Risk management tools in agriculture after the reform of the CAP.....	187
Dorota Komorowska: Management efficiency of the selected types of organic and conventional farms.....	198

Elwira Leśna-Wierszółowicz: Problems of the protection of pension system in Poland in the context of complaints referring to the Insurance Ombudsman between 2008 and 2011	208
Janusz Majewski: Beekeeping in Poland – selected economic problems.....	218
Dominika Malchar-Michalska: The development of Polish agricultural sector in the perspective of the year 2030	228
Grażyna Mańczak: Foreign direct investments and Polish economy	239
Natalia Mańkowska: E-government and competitive ability of the economy	249
Aneta Mazur-Jelonek, Anna Rychły-Lipińska, Agnieszka Salek-Imińska, Monika Zajkowska: Restructuring as a form of implementation of organizational changes on the basis of Energa-Operator SA	259
Antoni Mickiewicz, Bogdan M. Wawrzyniak: Issues of multi-territorial farms in Polish legislation	269
Danuta Miłaszewicz: Progress towards sustainable development as a criterion of economic evaluations	279
Andrzej Miszczuk: Socio-economic transborder links of peripheral region (on the example of eastern Poland).....	290
Bartłomiej Moszoro: The importance of innovation of enterprises in the strategy of economic change management at the regional level	299
Janusz Myszczyzyn: Reasons and economic consequences of protectionist policy on the example of the “union of rye and iron”	310
Magdalena Olczyk: Structural changes and competitiveness in the Polish industry	321
Artur Ostromecki, Dariusz Zając, Andrzej Mantaj: Influence of change of chosen factors of production on the marketability and strategies of development of agricultural holdings	332
Mieczysław Piechnik: Aspects of regional infrastructure and its impact on the development of tourism in the macroregion of eastern Poland in the years 2000-2010.....	344
Zbigniew Piepiora: Active policy of natural disasters prevention in West Pomeranian Voivodeship – financial aspects	360
Wojciech Piontek: Implications of the public good theory for the creation of low carbon and resource-efficient economy.....	369
Zdzisław W. Puślecki: Changes in mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy	380
Marcin Ratajczak, Jan Wołoszyn, Ewa Stawicka: Concept of CSR in the aspect of employees on the example of agribusiness enterprises from Mazowieckie Voivodeship.....	390
Józef Rudnicki: Do stock splits maximize shareholders’ wealth?.....	402
Robert Rusielik, Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Efficiency of public technical universities in Poland in 2007-2009.....	412

Iwona Salejko-Szyszcak: The evolution of the privatization barriers of public enterprises in Poland.....	422
Anna Sieczko, Iłona Wyszynska: Quality of services delivered by non-government organisations based on an example of charity for children „Zdążyć z Pomocą”	433
Magdalena Kinga Stawicka: Special economic zones in the European Union	443
Piotr Szajner: Impact of the EU sugar market reform on the efficiency of Polish sugar industry	453
Iwona Szczepaniak: Assessment of the level of food self-sufficiency of Poland in the conditions of economic integration and globalization.....	464
Piotr Szkudlarek: Regional policy of the state in the context of construction of broadband infrastructure on the example of eastern Poland.....	473
Paweł Szudra: Barriers of location of small trading and service companies .	483
Agnieszka Ścianowska: The influence of the investments cofinanced from the Coherency Fund sources on the price policy of water-sewage companies	493
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Evolution of innovative activity from the perspective of size of companies in regional systems in Poland .	503
Marek Wigier: Effects of the CAP in Poland – experiences and challenges in the perspective to 2020	513
Krzysztof Wiktorowski: Development policies and strategies against the background of the system of development management of Poland.....	522
Tomasz Wojewodziec: Recessive behaviors of farms run by entrepreneurs insured by KRUS.....	531
Grażyna Wolska: Postal infrastructure in Poland. Selected research problems.....	541
Agata Wójcik: Costs and profitability of Polish dairy farms belonging to the European Dairy Farmers in 2010.....	551
Sabina Ząbek, Joanna Kott, Zdzisław Szalbierz: Analysis of economic and financial situation of PGE SA	562
Józef Stanisław Zegar: Economic competitiveness versus social competitiveness in agriculture.....	573

Zdzisław W. Puślecki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ZMIANY WE WZAJEMNYCH ZALEŻNOŚCIACH W POLITYCE ROLNEJ MIĘDZY WTO I UNIĄ EUROPEJSKĄ

Streszczenie: Celem głównym opracowania było przedstawienie zmian we wzajemnych zależnościach między WTO i Unią Europejską w polityce rolnej. Celami szczegółowymi natomiast było ukazanie reguł międzynarodowego handlu rolnego i nowych kierunków działania WTO, niestabilności cen na artykuły rolne na rynku światowym i prób osłabiania poza WTO oraz nowych zjawisk we Wspólnej Polityce Rolnej wynikających z Rundy Doha. W przyszłości, w wyniku niezbędnych reform, WTO powinna nadal stymulować liberalizację handlu międzynarodowego, a także, bardziej niż dotychczas, wspierać rozwój krajów Trzeciego Świata.

Słowa kluczowe: WTO, Unia Europejska, polityka rolna, zależności, zmiany.

1. Wstęp

Liberalizacja międzynarodowej wymiany handlowej artykułami rolnymi w ramach wielostronnego systemu Światowej Organizacji Handlu (WTO) nie należy do kwestii łatwych, szczególnie wówczas, kiedy interesy stron negocjacji są zróżnicowane. Ze względu na członkostwo Unii Europejskiej w WTO decyzje podjęte w toku rokowań handlowych wpływają istotnie także na funkcjonowanie Wspólnej Polityki Rolnej. W połowie 2011 r. międzynarodowe negocjacje handlowe w Genewie w ramach Rundy Doha w sprawie liberalizacji handlu artykułami rolnymi ponownie znalazły się w martwym punkcie. Wynikało to przede wszystkim z odmiennych stanowisk głównych negocjatorów w tych sprawach, a mianowicie Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych Ameryki¹. Te ostatnie usilnie domagały się zmniejszenia subsydiowania europejskiego rolnictwa. Pojawiło się nawet stwierdzenie, że USA wywierają katastrofalny wpływ na rolnictwo tego europejskiego ugrupowania integracyjnego.

¹ Zob. Z.W. Puślecki, *Trade Conflicts during the Multilateral Negotiations on the International Trade Liberalization*, [w:] *Policymaking and Prosperity. A Multinational Anthology*, S. Nagel (red.), Published in the United States of America by Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, Oxford 2003.

Celem artykułu było przedstawienie zmian we wzajemnych zależnościach w polityce rolnej między WTO i Unią Europejską. Wskazano w nim, iż podłożem dotychczasowych niepowodzeń Rundy Doha były różnice zdań między USA i UE dotyczące zmniejszenia poziomu subsydiowania rolnictwa, co pośrednio odnosi się także do krajów rozwijających się². Podkreślono równocześnie, że kluczem do osiągnięcia porozumienia końcowego Rundy Doha może być doprowadzenie do zbieżności stanowisk w tych kwestiach między głównymi ośrodkami światowej wymiany handlowej artykułami rolnymi, czyli między Unią Europejską i Stanami Zjednoczonymi.

W toku analizy badawczej autor doszedł do wniosku, że w rezultacie pomyślnego zakończenia Rundy Doha, WTO powinna stymulować przede wszystkim rozwój krajów rozwijających się³. Ostatni etap wielostronnych rokowań handlowych w sprawie liberalizacji handlu międzynarodowego należałoby natomiast poświęcić przede wszystkim problemowi zmniejszania kosztów krajów rozwijających się związanych z dostępem do rynku światowego ich towarów przemysłowych, rolnych i usług.

2. Reguły międzynarodowego handlu rolnego i potrzeba nowych kierunków działania WTO

Rozważając reperkusje reguł handlowych WTO dla międzynarodowego handlu rolnego, należy przede wszystkim podkreślić, że produkty rolne nie są takimi samymi towarami jak inne artykuły występujące na rynku światowym. W sferze rolnictwa wyraźnie uwidacznia się bowiem związek między regułami handlowymi i prawami człowieka w tym przypadku z prawem do żywienia⁴.

Warto zaznaczyć, że aktualne reguły handlowe powodują swoistą niezależność handlu światowego ze wszystkimi związanymi z tym rodzajami ryzyka. Niespodziewane działania WTO dotyczące taniego importu rolnego mogą jednak prowadzić do masowego zniekształcania cen na artykuły rolne, powodując ruinę lokalnych producentów rolnych⁵. Z drugiej strony, wysoki wzrost cen na artykuły rolne na ryn-

² Zob. V. Birchfield, *Dueling Imperialism or Principled Policies? A Comparative Analysis of EU and US Approaches to Trade and Development*, [w:] R. Reuveny, W.R. Thompson (red.), *North and South in the World Political Economy*, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008, s. 305-306.

³ T.W. Hertel, L.A. Winters, *Estimating the Poverty Impacts of a Prospective Doha Development Agenda*, „World Economy” August 28 (8), 2005 s. 1057-1072.

⁴ Por. I. Ragazzi, M. Egger, *Nach der Doha Runde. Elemente fuer eine neue WTO Agenda*, Dokument 19. Marz 2010, http://www.alliancesud.ch/de/publicationen_downloads_dokument_19-2010-web.pdf, ISBN 1661-0024; D.P. Forsythe, *Human Rights and Mass Atrocities: Revisiting Transitional Justice*, „International Studies Review”, no. 13, March 2011 s. 85-95; A. Paige, *How „transition“ reshaped human rights: a conceptual history of transitional justice*, „Human Rights Quarterly” 2009, no. 31 (2), s. 321-367; Ch. Bell, *Transitional justice, interdisciplinary and the state of the „field“ or „non-field“*, „The International Journal of Transitional Justice” 2009, no. 3 (1), s. 5-27.

⁵ Zob. V. Birchfield, wyd. cyt., s. 306

ku światowym może doprowadzić nawet do klęski głodu w krajach, które nie mogą stosunkowo szybko dostosować się do takiej sytuacji. Następuje to w efekcie szybkiego wzrostu produkcji rolnej kierowanej, z powodu wysokich cen, nie tylko na rynek światowy, ale także na rynek krajowy.

Ponadto należy zauważyć, że przygotowanie produkcji żywności do jej postawienia na rynku światowym prowadzi do gospodarki dualnej. W takich uwarunkowaniach pojawiają się bowiem producenci, którzy mogą osiągać wysokie zyski, a także tacy, którzy produkują tylko na rynki lokalne i nie udaje im się wejść na rynki światowe przez eksport swoich towarów⁶. Równocześnie w wyniku nieodpowiedniej polityki swoich rządów są oni spychani na dalsze mniej korzystne dla nich pozycje w krajowej strukturze produkcji rolnej.

W kontekście rozważanych zagadnień warto zwrócić uwagę na problem nadmiernej niestabilności cen żywności. Wpływa ona zarówno na producentów, jak i na konsumentów i wywołuje poważne negatywne skutki dla bezpieczeństwa żywnościowego krajów rozwijających się, które zmuszone są do importu żywności. Należy przy tym zaznaczyć, że wyższe ceny światowe mogą stymulować produkcję rolną, lecz mechanizmy ich transmisji są często niedoskonałe⁷. Rynki towarowe wielu krajów rozwijających się funkcjonują w oderwaniu od rynków światowych lub też sygnały dotyczące poziomu cen światowych przekazywane są, jeśli w ogóle, na rynki wewnętrzne tych państw ze znacznym opóźnieniem, co powoduje, iż odpowiedzi podaży krajowej są często spóźnione.

Wobec powyższej sytuacji WTO powinna gruntownie zmienić przyszłościowy, już po Rundzie Doha, handel międzynarodowy artykułami rolnymi⁸. Aby uchronić się przed szokami zewnętrznymi, kraje rozwijające się powinny wyraźnie zmniejszyć swoją zależność od rynku światowego i udoskonalić organizację produkcji rolnej⁹. Zależność ta może być zmniejszona przez wewnętrzną restrukturyzację i modernizację rolnictwa. Nie jest to oczywiście zadanie łatwe, ponieważ wiąże się z kosztami związanymi chociażby z tworzeniem nowych miejsc pracy i zmianami dotychczasowych kwalifikacji osób zatrudnionych w rolnictwie. Nowe miejsca pracy muszą być przy tym tworzone przede wszystkim w sferze usług, które są dominującym sektorem we współczesnym postindustrialnym rozwoju gospodarczym¹⁰. Ponadto zmiany

⁶ Por. I. Ragazzi, M. Egger, wyd. cyt.

⁷ B.B. Huges, M.T. Irfan, *Assessing Strategies for Reducing Global Poverty*, [w:] R. Reuveny, W.R. Thompson, *Edited by North and South in the World Political Economy*, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008, s. 316-318.

⁸ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

⁹ Por. I. Ragazzi, M. Egger, wyd. cyt.

¹⁰ Szerzej o tym H.F. Badinger, F. Breuss, P. Schuster, R. Sellner, *Macroeconomic Effects of the Services Directive*, [w:] *Services Liberalisation in the Internal Market, European Community Studies Association of Austria (ECSA Austria) Publication Series*, vol. 6, F. Breuss, G. Fink, S. Griller (red.), Springer, Wien 2008; Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, OJ L 376 of 27.12.2006, Preambuła, pkt 5; Directive

te powinny być związane z tworzeniem nowych zainteresowań w produkcji rolnej skierowanych np. na potrzeby energetyczne oraz nowe inwestycje w rolnictwie.

Należy podkreślić, że rolnictwo musi również zająć ważniejsze miejsce w ogólnej polityce gospodarczej krajów słabiej rozwiniętych. Rządy tych państw winny przy tym ochraniać mniejszych producentów rolnych przed konkurencją zagraniczną, np. przez stosowanie cen gwarantowanych¹¹. Towarzyszyć temu powinno ograniczanie subwencji eksportowych w krajach wysoko rozwiniętych, takich jak kraje Unii Europejskiej czy Stany Zjednoczone, prowadzących do zniekształcania cen na artykuły rolne na rynku światowym¹².

Warto zaznaczyć, że w krajach rozwijających się Wspólna Polityka Rolna UE powoduje poważne szkody dla ubogich rolników oraz dla przemysłu, głównie spożywczego¹³. Dumping subsydiowanej żywności wypiera ich z rynków lokalnych oraz międzynarodowych. Ceny eksportowe UE stanowią prawie 2/3 kosztów produkcji pszenicy, ok. 1/2 w przypadku proszkowanego mleka i tylko 1/4 w przypadku cukru. Podobnie ceny eksportowe USA tak samo jak UE są zaniżone. UE i USA równocześnie zmuszają kraje rozwijające się do otwarcia ich rynków na produkty subsydiowane¹⁴. Podkreślić należy, że w latach 2000-2010 dumping żywności z UE zachwiał takimi sektorami produkcji rolnej, jak pomidory, drób, mleczarstwo i hodowla bydła krajów Afryki Wschodniej. Doprowadził również do ruiny gospodarstwa mleczarskie w Ameryce Środkowej (głównie na Jamajce). Trzeba także wskazać, iż wpłynął on niekorzystnie na sektory cukrowy, owocowy oraz warzywny w Republice Południowej Afryki. Wszystko to było efektem subsydiowania WPR, tzn. środków finansowych podatników. Należy też zauważyć, iż dotychczasowe reformy WPR nie zatrzymały dumpingu żywności.

Wymaga podkreślenia, iż głównym celem reform WPR miało być dostosowanie rolnictwa UE do regulacji WTO w międzynarodowym handlu rolnym¹⁵. Jednakże zmniejszanie cen na artykuły rolne na rynku światowym spowodowało obniżkę cen wewnętrznych UE na te towary w stosunku do poziomu światowego. W związku z tym subsydia eksportowe zredukowano z ok. 10 mld euro w roku 1992 do pozio-

2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, *OJ L 376 of 27.12.2006*.

¹¹ Por. I. Ragazzi, M. Egger, wyd. cyt.

¹² V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

¹³ M. Elsing, *The EU's Common Commercial Policy*, Macmillan, Burlington 2002.

¹⁴ Por. www.foeeurope.org; V. Birchfield, wyd. cyt., 305-306; M. Olson, *The Exploitation and Subsidization of Agriculture in Developing and Developed Countries*, [w:] *Agriculture in a Turbulent World Economy*, A. Maunder, U. Renborg (red.), Gower, U.K.: Aldershot 1986.

¹⁵ Szerzej o tym *Agricultural Trade and its Importance 2006*: European Commission, Brussels; EU Trade in Agriculture 2006: European Commission, Brussels; J.J. Michałek, J. Wilkin, *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008; H. Christian, *Determinantę of Agricultural Protection in an International Perspective: The Role of Political Institutions*, 12th European Congress of Agricultural Economists, Ghent 2008.

mu zbliżającego się do 3 mld euro w roku 2010¹⁶. Planowane jest przy tym całkowite ich zniesienie do roku 2013. Dopłaty bezpośrednie mogą jednak w dalszym ciągu prowadzić do pozornie zaniżonych cen produktów rolnych, jak również żywności przetworzonej, nawet w przypadku braku ich powiązania z produkcją.

W takich uwarunkowaniach rozwoju międzynarodowego handlu rolnego kraje rozwijające się powinny mieć możliwość obrony przed subsydiowaną konkurencyjną produkcją rolną ze strony krajów wysoko rozwiniętych. Kraje rozwijające się nie mają bowiem możliwości subsydiowania własnego rolnictwa w stopniu zbliżonym do krajów bogatych. Jedynym sposobem gwarancji handlu „fair play”¹⁷ w międzynarodowym handlu rolnym jest ustanie nacisków w stosunku do krajów rozwijających się w kierunku ciągłego zmniejszania taryf celnych¹⁸. Podkreślić należy, iż jest to jedyny sposób na utrzymanie subsydiów przez kraje zamożne. W przeciwnym razie kraje rozwijające się powinny mieć możliwości podwyższania taryf celnych do poziomów przynajmniej współmiernych do stosowanych subsydiów w krajach bogatych¹⁹.

W procesach zmian ważna rola przypada WTO, która w przeciwieństwie do GATT ma szersze kompetencje i może również dokonywać interwencji w wewnętrznych politykach gospodarczych swoich członków, aby je dostosować do realizacji swoich celów i zadań²⁰. Oprócz tego WTO może stosować wiele własnych środków wynikających z jej funkcjonowania²¹, m.in. takich jak rozszerzanie specjalnych klauzul ochronnych w handlu artykułami rolnymi, wzajemne dostosowania cen krajowych i międzynarodowych, stabilizacja cen eksportowych i innych mechanizmów stabilizujących ceny produktów tropikalnych, olejów roślinnych, cukru i bawełny²². Należy podkreślić, że jest to niezwykle ważne nowe zadanie i kierunek działania WTO po zakończeniu Rundy Doha²³.

¹⁶ Por. www.foeeurope.org.

¹⁷ J.E. Stiglitz, Charlton A., przeł. Szeworski Adam, *Fair trade-szansa dla wszystkich*, PWN, Warszawa 2007.

¹⁸ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

¹⁹ Por. www.foeeurope.org.

²⁰ Szerzej o tym D.L. Nielson, *Supplying trade reform: political institutions and liberalization in middle-income presidential democracies*, „American Journal of Political Science” 2003, no. 47; Z.W. Puślecki, *The International Trade Liberalisation Under WTO and a Global Economy*, [w:] *Business Interaction in a Global Economy*, M. Kozłowski, A. Kacprzyk (red.), Copyrights by Congress of Political Economists, USA, Wilkes-Beijing 2006; B.M. Hoekman, M.M. Kostecki, *The Political Economy of the World Trading System; the WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.

²¹ T. Flory, *L'organisation mondiale du commerce. Droit institutionnel et substantiel*, Etablissements Emile Bruylant, Bruxelles 1999.

²² Por. www.foeeurope.org.

²³ Szerzej o tym Z.W. Puślecki, *The Changes in the Foreign Trade Policy within WTO System*, New York, USA 2009.

3. Próby osłabiania niestabilności cen żywności na rynku światowym poza systemem WTO

Kwestie prób przeciwdziałania niestabilności cen na artykuły rolne na rynku światowym poza WTO wpisują się w ramy prac prowadzonych przez przedstawicieli państw grupy G20, którzy na szczycie w Pittsburghu podjęli decyzję o konieczności poprawy uregulowań prawnych dotyczących rynków finansowych i towarowych oraz zapewnienia im większej spójności i przejrzystości, aby przeciwdziałać nadmiernej niestabilności cen towarów²⁴. Zobowiązanie to zostało wzmocnione w listopadzie 2010 r. na szczycie grupy G20 w Seulu, na którym przywódcy państw zobowiązali się przeciwdziałać niestabilności cen na rynku żywności²⁵.

Kluczową rolę w stymulowaniu rozwoju sytuacji na rynkach towarowych odegrały sprawy podstawowe, w tym nieoczekiwane zmiany warunków gospodarczych na świecie związane z gwałtownym wzrostem popytu *emerging markets*, czyli wschodzących rynkowych systemów gospodarczych²⁶. Do innych czynników, którym również można przypisać pewną rolę, należą niedobory dostaw i polityka monetarna, a także, zwłaszcza w ostatnich latach, różne działania polityczne podejmowane *ad hoc*. W okresie poprzedzającym kryzys cen żywności z 2008 r. na ceny tych towarów wpłynęły ograniczenia wywozowe, środki stosowane na granicach oraz zmiany w zasadach składowania. Większe wykorzystanie gruntów rolnych do produkcji energii ze źródeł odnawialnych²⁷ wzmocniło powiązanie między zmianami cen artykułów rolnych i cen energii. Zmiany cen stały się częstsze także w wyniku różnych problemów strukturalnych związanych z łańcuchami podaży i dystrybucji poszczególnych towarów²⁸.

Zważywszy na wiele przyczyn niestabilności cen, należy podkreślić, iż nie ma jednego prostego rozwiązania wskazanych problemów. Specyficzny charakter produkcji rolnej (powiązanie z bezpieczeństwem żywnościowym, środowiskiem, z którym ponadto wiąże się uzależnienie produkcji rolnej od cykli życia, pogody i pór roku oraz warunków sanitarnych, a także odporności na szkodniki) jeszcze bardziej komplikuje potencjalny wpływ opcji politycznych. Niemniej jednak jeden z kluczowych obszarów prac dotyczy poprawy wymiany informacji na temat rynku. Warto podkreślić, iż sektor rolny korzysta z bogatych zasobów informacji na temat

²⁴ Zob. <http://www.pittsburghsummit.gov/mediacenter/129639.htm>.

²⁵ Zob. http://www.g20.org/Documents2010/11/seoulsummit_declaration.pdf; COM (2008) 821 „Ceny żywności w Europie” oraz stanowiący jego uzupełnienie dokument roboczy służb Komisji SEC (2008) 2971 „Grupa zadaniowa ds. roli spekulacji w zmianach cen towarów rolnych — czy na rynkach towarowych rośnie bańka spekulacyjna?”

²⁶ Zob. na przykład IOSCO, *Task Force on Commodity Futures*, sprawozdanie dla grupy G20, listopad 2010 r.

²⁷ M.L. Schreyer, L. Metz, *Europejska Wspólnota Energii Odnawialnej, Studium wykonalności*, Tom 3, Wydawca: Fundacja im. Heinricha Boella, 2009, s. 25.

²⁸ COM (2009) 591 „Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie”.

produkcji rolnej, konsumpcji i zapasów pochodzących ze źródeł publicznych (WB, FAO/OECD, USDA, UE, ABARE) lub od organów ds. grup towarowych (zwłaszcza Międzynarodowej Rady Zbożowej).

4. Runda Doha i zmiany we Wspólnej Polityce Rolnej UE

W warunkach aktualnego rozwoju gospodarki światowej i handlu międzynarodowego, któremu w sytuacji kryzysowej towarzyszy wzrost protekcjonizmu handlowego, trudno spodziewać się szybkiego zakończenia negocjacji handlowych Rundy Doha²⁹. Paradoksalnie może okazać się także, iż przedłużające się osłabienie koniunktury będzie sprzyjać wznowieniu negocjacji i w efekcie osiągnięciu porozumienia końcowego w nieco krótszej perspektywie, tak jak to miało miejsce w czasie Rundy Tokijskiej GATT (1973-1979)³⁰.

Należy zaznaczyć, że unijny przegląd Wspólnej Polityki Rolnej (*Health Check of the CAP*) pokazał, iż wprowadzone reformy WPR są w większości przypadków zgodne z zasadniczymi rozwiązaniami zawartymi w ostatniej wersji *Modalities* z 2008 r.³¹ Stopniowa eliminacja subsydiów eksportowych, znoszenie systemu cen instytucjonalnych (w tym eliminacja kwot mlecznych i skupu interwencyjnego), rozdzielenie płatności bezpośrednich od produkcji (*decoupling*) oraz powiązanie ich z wymogami ochrony środowiska naturalnego (*cross-compliance*) dobrze mieszczą się w obecnym końcowym pakiecie negocjacyjnym Rundy Doha³².

Decyzje usankcjonowane w ramach przeglądu WPR mają zwiększyć – w sposób rynkowy – potencjał produkcyjny i eksportowy całej UE. Służy temu przede wszystkim zniesienie obowiązkowego odłogowania ziemi oraz zniesienie dopłat do upraw energetycznych od 2010 r. Podkreślić należy, iż dopłaty te, zwiększając (sztucznie) rentowność upraw energetycznych, względnie ograniczają produkcję żywności w UE.

Wszystko wskazuje na to, że podjęte kierunki reform będą kontynuowane, co stworzy korzystne warunki umożliwiające zakończenie Rundy Doha, jeżeli nie nastąpi dalsze różnicowanie stanowisk negocjacyjnych i nie pojawi się wyraźny kon-

²⁹ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

³⁰ Zob. Szerzej C.R. Neu, E. Simon, *The effects of tokyo round of multilateral trade negotiations on the us economy*, "An Updated View", Washington 1979 (July), s. 13; A. Gascuel, *Les illusions du Tokyo Round*, „Perspectives” 1979.04.19; E.J. Ray, H.P. Marvel, *The pattern of protection in the industrialized worlds*, „The Review of Economics and Statistics” 1984, no. 3, s. 457.

³¹ Minister Marek Sawicki na konferencji prasowej w Ministerstwie Rolnictwa 21 listopada 2008 r. stwierdził, że zawieszenie negocjacji Rundy Doha nie wpłynęło wyraźnie na przebieg dyskusji na temat przyszłości WPR i Health Check of the CAP.

³² Szerzej o tym J. Dwyer, H. Guyomard, *International Trade, Agricultural Policy Reform and the Multifunctionality of EU Agriculture. A Framework for Analysis*, [w:] *Trade Agreements, Multifunctionality and EU Agriculture*, E. Kaditi, J. Swinnen (red.), Centre for European Policy Studies, Brussels 2006; C.G. Thies, S. Porche, *Crawfish tails: a curious tale of foreign trade policy making*, "Foreign Policy Analysis" 2007, no. 3.

flikt interesów także w grupie krajów rozwijających się. Unia Europejska powinna więc sama, niezależnie od perspektyw negocjacji handlowych w ramach WTO, rozważyć, jakie dalsze posunięcia liberalizacyjne związane z WPR byłyby korzystne zarówno dla Unii, jak i dla krajów trzecich, zwłaszcza najsłabiej rozwiniętych³³.

Nie bez znaczenia jest fakt, że rynki rolne z natury są niestabilne. Izolowanie europejskiego rynku od zewnętrznych szoków może wyglądać na dobry pomysł, lecz ceny krajowe mają tendencję do wyższej niestabilności niż ceny rynku światowego, który gromadzi różnego rodzaju ryzyko, np. dobre plony w Kazachstanie czy w USA mogą zrównoważyć zły sezon w Europie. Poprzez osłabianie transmisji cenowych z relatywnie stabilnego rynku światowego taryfy celne mogą właściwie zwiększać niestabilność cen w UE. Unijne cła są często pobierane jako cła specyficzne³⁴ w postaci stałej opłaty za kilogram, co oznacza, że stają się bardziej restrykcyjne, kiedy ceny spadają, a mniej restrykcyjne podczas okresów wysokich cen. W wyniku takiej sytuacji globalny popyt maleje w okresach wysokiej podaży i na odwrót. Światowe rynki w rezultacie stają się mniej efektywnymi buforami przeciwko krajowym szokom cenowym i silniejszym źródłem zakłóceń w handlu międzynarodowym artykułami rolnymi. W rezultacie krzywdzi to przede wszystkim ubogich w krajach rozwijających się³⁵. Inaczej natomiast sytuacja wygląda w bogatszych krajach rozwijających się, które paradoksalnie przyjmują podobne działania, jakie stosuje UE, polegające na zwiększaniu subsydiowania budżetowego własnego rolnictwa, co w konsekwencji wpływa na wzrost zniekształcania światowej wymiany handlowej.

5. Podsumowanie

Analiza zmian we wzajemnych zależnościach między WTO i Unią Europejską w polityce rolnej wykazała, że wystąpiły one także w toku Rundy Doha WTO. Związane były z długotrwałym przebiegiem tej rundy rokowań handlowych i dotychczasowym brakiem porozumienia końcowego. Należy podkreślić, że WTO powinna gruntownie zmienić przyszłościowy, już po Rundzie Doha, handel międzynarodowy artykułami rolnymi. Jest to równocześnie niezwykle ważne nowe zadanie i kierunek działania tej organizacji. Kraje rozwijające się powinny bowiem wyraźnie zmniejszyć swoją zależność od rynku światowego i udoskonalić organizację produkcji rolnej.

³³ V. Birchfield, wyd. cyt., s. 305-306.

³⁴ Zob. szerzej, Z.W. Puślecki, *System środków kontroli handlowej Unii Europejskiej w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001, s. 85.

³⁵ B.B. Huges, M.T. Irfan, wyd. cyt., s. 320-321.

Literatura

- Agricultural Trade and its Importance, European Commission, Brussels 2006.
- Badinger H.F., Breuss F., Schuster P., Sellner R., *Macroeconomic Effects of the Services Directive*, [w:] F. Breuss, G. Fink, S. Griller (red.), *Services Liberalisation in the Internal Market, European Community Studies Association of Austria (ECSA Austria) Publication Series*, vol. 6, Springer, Wien 2008.
- Bell B.Ch., *Transitional justice, interdisciplinary and the state of the „field“ or „non-field“*, „The International Journal of Transitional Justice“ 2009, no. 3 (1).
- Birchfield V., *Dueling Imperialism or Principled Policies? A Comparative Analysis of EU and US Approaches to Trade and Development*, [w:] R. Reuveny, W.R. Thompson (red.), *North and South in the World Political Economy*, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008.
- Christian H., *Determinantę of Agricultural Protection in an International Perspective: The Role of Political Institutions*, 12th European Congress of Agricultural Economists, Ghent 2008.
- COM (2008) 821 „Ceny żywności w Europie” oraz stanowiący jego uzupełnienie dokument roboczy służb Komisji SEC (2008).
- COM (2009) 591 „Poprawa funkcjonowania łańcucha dostaw żywności w Europie”.
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, OJ L 376 of 27.12.2006, Preambuła, pkt 5.
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market, OJ L 376 of 27.12.2006.
- Documents 2010/11/seoulsummit_declaration.pdf.
- Dwyer I., Guyomard H., *International Trade, Agricultural Policy Reform and the Multifunctionality of EU Agriculture. A Framework for Analysis*, [w:] *Trade Agreements, Multifunctionality and EU Agriculture*, E. Kaditi, J. Swinnen (red.), Centre for European Policy Studies, Brussels 2006.
- Elsing M., *The EU's Common Commercial Policy*, Macmillan, Burlington 2002.
- EU Trade in Agriculture, European Commission, Brussels 2006.
- Flory T., *L'organisation mondiale du commerce. Droit institutionnel et substantiel*, Etablissements Emile Bruylant, Bruxelles 1999.
- Forsythe D.P., *Human rights and mass atrocities: revisiting transnational justice*, „International Studies Review”, no. 13, March 2011.
- Gascuel A., *Les illusions du Tokyo Round*, „Perspectives” 1979.04.19
- Hertel T.W., L.A. Winters, *Estimating the poverty impacts of a prospective doha development agenda*, „World Economy” August 28 (8), 2005.
- Hoekman B.M., Kostecki M.M., *The Political Economy of the World Trading System; the WTO and Beyond*, Oxford University Press, Oxford 2001.
- Huges B.B., Irfan M.T., *Assessing Strategies for Reducing Global Poverty*, [w:] R. Reuveny, W.R. Thompson, *Edited by North and South in the World Political Economy*, Blackwell Publishing Ltd., Malden USA, Oxford UK, Carlton Victoria Australia 2008.
- IOSCO, Task Force on Commodity Futures, sprawozdanie dla grupy G20, listopad 2010 r.
- Michałek J.J., Wilkin J., *Wstępna ocena konsekwencji niepowodzenia sesji ministerialnej Doha (lipiec 2008) dla instrumentów stosowanych w ramach WPR*, [w:] *Polityka Unii Europejskiej po 2013 roku*, UKIE, Warszawa 2008.
- Neu C.R., Simon E., *The effects of tokyo round of multilateral trade negotiations on the us economy*, „An Updated View”, Washington 1979 (July).
- Nielson D.L., *Supplying trade reform: political institutions and liberalization in middle-income presidential democracies*, „American Journal of Political Science” 2003, no. 47.
- Olson M., *The Exploitation and Subsidization of Agriculture in Developing and Developed Countries*,

- [w:] *Agriculture in a Turbulent World Economy*, A. Maunder, U. Renborg (red.), Gower, U.K.: Aldershot 1986.
- Paige A., *How „transition“ reshaped human rights: a conceptual history of transitional justice*, „Human Rights Quarterly“ 2009, no. 31 (2).
- Puślecki Z.W., *The Changes in the Foreign Trade Policy within WTO System*, New York, USA 2009.
- Puślecki Z.W., *The International Trade Liberalisation Under WTO and a Global Economy*, [w:] *Business Interaction in a Global Economy*, M. Kozłowski, A. Kacprzyk (red.), Copyrights by Congress of Political Economists, USA, Wilkes-Beijing 2006.
- Puślecki Z.W., *System środków kontroli handlowej Unii Europejskiej w warunkach globalizacji*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2001.
- Puślecki Z.W., *Trade Conflicts during the Multilateral Negotiations on the International Trade Liberalization*, [w:] *Policymaking and Prosperity. A Multinational Anthology*, S. Nagel (red.), Published in the United States of America by Lexington Books, Lanham, Boulder, New York, Oxford 2003.
- Ragazzi I., Egger M., *Nach der Doha Runde. Elemente fuer eine neue WTO Agenda*, Dokument 19. Marz 2010, http://www.alliancesud.ch/de/publicationen_downloads/dokument_19-2010-web.pdf.
- Ray E.J., Marvel H.P., *The pattern of protection in the industrialized worlds*, „The Review of Economics and Statistics“ 1984, no. 3.
- Schreyer M.L., Metz L., *Europejska Wspólnota Energii Odnawialnej. Studium wykonalności*. Tom 3, Wydawca: Fundacja im. Heinricha Boella, 2009.
- Stiglitz J.E., Charlton A., przeł. A. Szeworski, *Fair trade – szansa dla wszystkich*, PWN, Warszawa 2007.
- Thies C.G., Porche S., *Crawfish tails: a curious tale of foreign trade policy making*, „Foreign Policy Analysis“ 2007, no. 3.

CHANGES IN MUTUAL INTERDEPENDENCE BETWEEN THE WTO AND THE EUROPEAN UNION IN THE AGRICULTURAL POLICY

Summary: The main aim of the article is the presentation of changes in the mutual interdependence between the WTO and the European Union in the agricultural policy. However, the specific objective of the paper is to highlight the rules of international agricultural trade and new courses of action of the WTO, the volatility of the prices for agricultural commodities on the world market and the trials of its weakening outside the WTO as well as new development in the Common Agricultural Policy (CAP) resulting from the Doha Round. In the future as a result of the necessary reforms, the WTO should continue to stimulate the liberalisation of international trade and also, more than in the past, support the development of developing countries.

Keywords: WTO, European Union, agricultural policy, dependencies changes.